

МЛАДЕН СТЕВАНОВИЋ

Судбине
плешу
ТАНГО

Роман о
потиснутим жељама
и брачним илузијама

■ Laguna ■

Copyright © 2016, Младен Стевановић
Copyright © овог издања 2017, ЛАГУНА

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Таніо је иужна мисао која се илеше.

Младомир Пуриша Ђорђевић

Прво поглавље

ЈУТРА ЏОНИЈА КЕША

Чинило му се да је заспао пре петнаест минута. Мисао о умору је надгласавала све друге мисли, сва осећања, провлачећи се кроз читаво тело, чинећи од њега непокретну масу која би требало да представља жив организам. Из суседне собе почела је да допире ранојутарња дрека. Образац до сада толико пута виђен да се у законитост већ беше претворио. Почињали су да се буде. У ушима му је пиштало, док се његова временска нит полако враћала реалности. Дошло му је да прекрије уши рукама као што би то учинио свако када осети да наилази звук који пара ушне мембране, али то не беше могуће, па се сила отпора звуку прели на лице, деформишући га у тешко мрштење.

Марија је спавала поред њега, на старом кревету, последњем живом сведоку чудног времена немаштине, који је купљен пре четири године, а који је већ изгледао као брлог кроз који је прошло бар двадесет генерација бруцоша. Лепо му је говорила да тај

кревет ништа не вреди, није хтео да је слуша. Лепо јој је говорио да за бољи нема пара, нити ће их ускоро бити, како је у том тренутку мислио. Она га је слушала, али то није било оно што је желела да чује. Лепо су се усагласили да је кревет који су до тада имали опасан, лепо су показали једно другом огреботине од фенера који су на све стране вирили из претходника ове несреће што им сада служи за починак, па су несрећу и довукли у кућу. Све лепо, уз договор и по протоколу. Чак су и кумове позвали на мало славље. Чинило им се да набавка новог кревета није мала и неважна ствар и да заслужује да буде повод прославе.

Марија је још увек спавала поред њега, или се тако чинило. Када би се пробудио, она би обично већ била будна, међутим, јутрос је осећао њен тешки дах, уморан и помало изобличен, будући да је његова рука остала заглављена испод њеног грудног коша. У великим, готово невероватно дугим размацама узимала је ваздух и једнако дуго га задржавала. Посматрао је њена леђа и покушавао да отера мисли о њој. Свеједно, они импулси од јуче, прекјуче, прошлог петка, четвртка и среде, они импулси који су се гомилали од трена кад је у кућу унео близанце, били су ту. Нема много среће у бирању предмета о којем треба мислити. Тај се предмет увек сам по себи наметне, па се од прста пред носом не виде ни дрво ни шума. Лагано промрмља нешто за себе ни сам не разумевајући шта му се по устима котрља. Нешто налик на клетву. У последње време му се неретко дешавало да промрмља нешто себи у браду, нешто ужасно, гнусно, нешто чега би

се вероватно тешко постидео само када би разабрао ту поган коју је чувао у устима, испод језика, на оном месту где је чувао и *То је било, било у Одеси. Доћи ћу у четири* – рекла је Марија, што јој је једном давно одрецитовао. Тада, и више никад. Механика промене га је излуђивала јер и даље није добро разабрао тамне копрене времена које се мигољило кроз прсте, избегавајући да на длану пружи лагане одговоре на тешка питања.

Рука му је утрнула под тешким Маријиним телом. Изгубио је сваки осећај у руци, као да је припадала неком другом. Окренувши се на леђа, Богдан упути поглед ка небу, али се плафон испречи, све жућкастији ка крајевима, потамнео у центру где је прошлог пролећа пукла сијалица. Тај положај се показа још неудобнијим. Поново се окрену Маријиним леђима. Бела, безоблична маса. Кофа просутог млека у његовом кревету. Десном руком додирну та леђа и осети хладноћу. Кажипрст се налазио у висини лопатице, удубљивао је кожу као нешто потпуно туђе. Како је само хладна... Како је само уживао у томе да се игра њеним дивним леђима, да изнова и изнова пребројава младеже, иако је знао да их има тачно четрнаест, неравномерно распоређених у три одвојена сазвезђа. Волео је да своје палчеве повлачи дуж њене кичме, одоздо нагоре, све до атласа па кроз косу, док се она уз уздахе пропињала. Од помисли да би сада једва пронашао њену кичму хвата га нека мучнина. Стиди се тог осећаја. Спаваћица коју јој је купио за другу годишњицу брака давно је попустила по шавовима,

изгубивши надметање са ширином њених леђа. Беше руком кренуо ка једном од крајева који су се раздвојили по шавовима, кад га прекину Маријин глас:

– Чујеш ли ти њих, или си поново решио да се прaviш да си мртав?

– Па придигни се онда.

Иако је могао да извуче руку релативно лако, решио је да проспе мало јутарње злобе по кревету. Не замајајући се, успео је да пробуди црва који је ионако био лаког сна. Тог црва поклониио јој је већ недељу дана после првог порођаја. Ужасавао га је њен габарит. Давно је негде чуо то „габарит“ и свидело му се да о њеном изгледу размишља као о габариту. Заправо, за њега то и није било ништа друго осим габарита. Ако је већ довољно безобразна и безобзирна да га дочека таквим речима, згодно уметнувши и оно „поново“, што да јој остане дужан? Нека јој поново буде јасно шта он мисли. Веровао је да у тој мисли нема ничега нефер и ничег спорног, пристојно сумирана, она би гласила: „Марија, ти више ниси жена којом сам се оженио.“ Једноставније од тога не може.

Марија није спавала, одавно беше будна. Није јој се устајало данас, ништа мање ни више неголи јуче, а јуче је умала пре њега. Ноћне мигрене су се множиле, бивале су све заморније, мрцвариле су је, нагониле у ноћне шетње налик на месечарења, а она је настојала да што ређе пије лекове пошто је схватила да јој је препи-сан лек који служи тек да је у што краћем року успава. Лекари су веровали да је сурове главобоље муче услед природе посла, односно због седења пред рачунаром.

Одавно будна, лежала је непомично већ више од сат времена. Устремивши свој поглед ка сату на ноћној комоди, покушавала је да убрза казаљке. Кад ће већ једном да се догегају до шест и петнаест, кад ће већ једном да зазвони? Након тога, потребно је издржати само четрдесет пет минута његовог незадовољног ћутања и онда ће отићи на посао. Дисала је тешко, у неправилним дугим размацама, као и сви када се праве да спавају. Успевала је да суздржи јецај док је прелазео руком преко њених леђа, успела је да не прошкргуће зубима на његову беспризорну опаску чији је отров осећала у целом отежалом телу. „Одједном сам толико тешка да ни руку не можеш да извучеш, је ли? Мрзим твоју лажну суптилност! Умео си некада да будеш тако фин. И нимало лажан. Шта се са тобом десило? Могу ли људи да постану оно што већ нису? Или то можеш само ти?“

Уследиће читава кореографија. Укључиће плејер и он ће аутоматски завртети диск са његовим избором песама Џонија Кеша, почеће са *Hurt*, јасно. Онда ће стишати скаламерију. Извештио се. Сада то ради једним нехајним покретом руке. Он и Џони Кеш? „Никад за њега не би ни чуо да га нисам буквално одвукла са собом на вече посвећено Кешу, у *Колекѿиву*. Џони Кеш би за њега вероватно био неки криминалац са Дивљега запада, или из ере Ала Капонеа. Али то вероватно никада неће бити тема.“

Након тога следи упадљиво успорено устајање, наоко безазлено. Побогу, сваког би јутра могао да испева по једну оду кревету. И два куплета јастуку приде. Да

га у том тренутку пита колико деце има, вероватно не би могао да се сети. Излази из собице и, уместо да крене право у дечју собу, он одлази до кухиње на крају ходника, мрмља неповезано, пребројава нешто, ваљда дане до плате, онда чангрља лончетом па ставља кафу, да би се тек у повратку појавио на вратима дечје собе, а тада би вика и дрека престале. Ту је био чудесан. Само његово појављивање смиривало би децу. Истини за вољу, понеког јутра би својој појави додао и понеки осмех. То би било то. Тада би њих троје, једно жељено и два незвана, једноставно ишчезли, тако се бар чинило. А до тада, од вике би се тресла читава зграда. И паркић преко пута. Како ли је то успевао? Марија би морала да уђе у собу, да легне на кревет крај Саре, да запева било коју мелодију, док год је тиха. Прво би се смирила Сара, а затим би и Марко и Михаило престали са виком. Но код њега све је то деловало више него једноставно. Марија се више не сећа да ли је и раније био такав или је ту „лежерност“ развио од када је са њом. Уосталом, то је из дана у дан бивало све мање важно.

Утом би започела *Walk The Line*, а он би почео да звиждуће потпуно погрешну мелодију. О господе, ради ли то намерно?

И док је главе ослоњене на кухињски ормарић изнад шпорета чекао да вода проври, дечица су као мали војници одлазила у купатило, чула се вода; Сара је већ и зубе умела сама уредно да пере, а близанци су са само осамнаест месеци почели сами да седе на ноши. Он би их, истина, повремено обишао, насмешио се, понешто чак и добацио пре него што се врати

чекању да вода проври. Деца су се кикотала. Када би кафе била скувана, постављао је шоље на послужавник како би послужио Марију док је још у кревету. Она би се само насмешила, неизражајно, тупо, досадно, на ивици лаганог презира како се осмех приближавао угловима усана. Осећао је тај њен осмех на сопственом лицу, личио му је на добро одмерени шамар.

Цигарете је „цедио“ на тераси без обзира на то које је годишње доба, без обзира гори ли тераса или је окована ледом. Марија је ваљда хиљадити пут престала са пушењем, али је, истини за вољу, ових дана издржала нешто дуже него обично.

– Имам ли испеглану кошуљу?

– Погледај са леве стране. Јуче сам пеглала.

– Шта бих ја без тебе...

Колико ли је њих пре мене поверовало у то, помисли Марија.

General Lee.

Тачно у седам часова Богдан би прилазио Марији и, пољубивши је овлаш, опраштао се од ње. Одлазио је на посао. Могао је да одахне. Представа је била завршена, харлекини су се раздвојили, отрцана порозна завеса у парку је поново пала на стару позорницу, деца су се разишла, упућена у вртић.

Поново *Hurt*. За крај, храбро, мушки.

Шта би у једном браку могло да зашкрипи онда кад се не дешава ништа?

Богдан јој није прилазио већ више од шест месеци. Понекад би у сну осетила његову руку на себи, али рука би сама од себе нестајала чим би се она покренула. Никад није ни помишљала да га пита да ли је

био будан, или је већ развио рефлексну радњу, ако је повлачење руке преко њеног тела уопште радња. У првој години, оној након близанаца, понекад би се преварио, занео, полетео, има ли име уопште то што је радио, двоструко презнојен од напора и од бриге да Марија опет не затрудни. Деловало је да га је било брига, нарочито када јој је након свега пролазио руком кроз косу, када би је упитао треба ли јој масажа и зашто је тако напета. „Не, Богдане, никада нисам била гимнастичарка!“ Ето, то би узвикнула, само да јој није деловало и смешније него што је зазвучало у њеној глави. Данас више и не зна шта би помислила када би морала поново да спава са њим.

* * *

На почетку све је деловало сјајно. Почети и иначе томе служе – да што боље припреме разочарање које ће се разлити на крају, једноставна пропорција са мало непознатих које се брзо саме открију. Ана је дипломирала права, па је славила цео дан и целу ноћ. Ништа спектакуларно се ту није дешавало, бивши студент кô бивши студент – не зна шта је себи направио тиме што је откачио и последњи испит, али ред је да се то прослави, па се и прославља. Сви су се трудили да буду нормални, бар док су ту били госпођа Злата („Ана, анђеле мој“) и припадајући господин Тихомир. Тихи, безначајни разговори, уз обавезно дивљење жртви коју је „Ана, анђео њен“ принела олтару наше науке самим тим што је дипломирала „скоро у року“. Обавезно обраћање присутнима са „госпођо“

и „господине“, пиће необавезно, али пожељно кад госпођа Злата приђе са чувеном молбом да се бар данас, ето, наздрави, посебно наглашавајући да се не дипломира баш сваког дана. Упирући анђеоске погледе у препоносне родитеље, сви у стану су једва чекали да им виде леђа. Ана прва, разуме се. Госпођа и господин Обрадовић извинише се нешто пре девет сати, спремише и кренуше на конак код рођака негде на Новом Београду. Претходно су свима поручили да буду добри. А како би другачије изашли из стана...

Типична студентска журка, најобичнији тулум какав можете замислити средом. Испод пензионе-ра који су стан током целе године опскрбљивали смрадом ужеглог киселог купуса, изнад неког писца инсомничара, којем бука ужасно смета, али који не би ни часа губио да дође када би био позван на журку. А није никада. Ни вечерас. Лаки се беше баш добро поднапио већ до десет, али то за њега није било ништа чудно пошто је био слаб на лош алкохол. Осим на лош алкохол, Лаки је био слаб и на не баш узорне девојке; тренутна, ваљда Наташа, заглавила је у тоалету са Тонијем, старим пробисветом који је на журку донео оно што је од миља називао „косидбом“. Даца и Марко су у кухињи оговарали било кога, а та љубав према трачу било је оно једино што их је давних дана повезало. И ту се списак познатих завршавао. Марија, Анина цимерка од првог дана у Београду, никога више није познавала, подозревајући да већину тих људи ни домаћица не познаје. Колегинице и колеге са факултета, тако су се представљали.

Тик пред поноћ пред вратима су се створили Богдан и Страхиња. Зазвонили су и у стан умарширала као да су сви баш само њих чекали. За Страхињу је Марија знала, није јој једном скренута пажња на тог полубога у кога је Ана заљубљена, док се Богдан ту нашао готово случајно – у пакету са Страхињом. Марија одмери мистериозног Страхињу од главе до пете, бојим се више него једном, и даде коначан закључак: „Хм... Ништа посебно. Рекла бих да је мало ружњикав. Види ти ту носину, бог те!“ Опет, Богдан јој се испрва учини као један од оних *НИ* момака, како је волела да их зове. Ни висок, ни низак, ни мршав, ни дебео, ни уредан, ни неуредан, ни леп, ни ружан, ни брбљив, ни ћутљив, ни маза мамина (која пије сок од малине), ни маза татина (која пије батине). Ни глуп, ни паметан. Добро, за ову последњу дистинкцију се консултовала са својом интуицијом која је имала дужу историју погрешних дојава. Рећи за некога да је паметан опасно је, опасније од хиљаду потписаних сведочанстава да је неко глуп. Да ли је Богдан спадао у категорију паметних, тешко је рећи, али глуп свакако није био.

Није много времена прошло, а позоришна атмосфера је ипак мало живнула. Страхиња је зграбио неку расклиматану гитару, коју су претходни станари случајно или намерно заборавили, а онда је после петоминутне вечности штимовања несрећнице засвирао стари добри *Балкан*. Добро је. Није *Црни лејџир*! Богдан се неко време прикрадао Марији, час желећи да јој приђе, час желећи да је неко други на његовом

месту. Чудна нелагода. Није да је до сада никада није осећао, само се овог пута искрено прибојавао да би ствари могле да крену наопако у делићу секунде. Та би нелагода требало да буде сразмерна томе колико ти је стало, зар не? Како је, за бога милога, овако брзо нарасла? Кроз главу су му се развучиле махом непотребне мисли. Откуд то да човеку у критичним тренуцима на памет падају само сличне ситуације у којима је бележио митске неуспехе, онакве какве ће пијано друштво препричавати у свакој могућој ситуацији? „Сећаш ли се када си онда оној на оном сплаву четири пута морао да кажеш ’ћао’ јер си се усрао и изгубио глас? Памтиш ли кад ти је она рекла само „Ц’ кад си је питао да ти да број телефона? А сећаш ли се кад ти је оне године на мору пришла она дебела Швеђанка?“ Све те догодовштине које би требало да буду смешне... А можда ће и бити смешне, за двадесет-тридесет година. Напослетку, баш кад су Даца и Марко почели да вичу једно на друго, тамо у кухињи, нешто пре него што је Марко зграбио Наташу за руку и одвео је у ноћ, Богдан одлучи да ипак приђе Марији. Страхуња је свирао неку само њему знану мелодију и мумлао нешто, ваљда на енглеском.

- Ђао, ја сам Богдан – овог пута глас му није задрхтао.
- Знам. Упознали смо се кад сте стигли.
- Јао, јесте, ти си Анина цимерка...
- Марија.
- Тако је, Марија!
- Знам.
- Шта знаш?

– Па како се зovem.

И изгледа да је све поново кренуло по злу. Никако му није улазило у главу како је могао да заборави како се зове. Помислио би да има памћење златне рибице да није наизуст научио историју римског права, да не зна и данас сваки зарез сваког устава (са свим амбулама и преамбулама), да не може да поређа све старогрчке филозофе по реду и редоследу како су један од другог учили... Ипак, није упамтио девојчино име. Како је одједном постао толико забораван?

Међутим, помоћ је брзо стигла, и то ни мање ни више него од *јрошивника*. Марија га је питала шта студира, зна ли ове људе који од њеног стана праве тешки свињац, како, од када и колико добро познаје Страхуињу... Разговор будућег правника који ће дипломирати већ следећег месеца, вероватно асистента на Правном факултету већ од октобра, и будуће инжењерке информатичких система кренуо је. Ни он готово никога није познавао, чинило му се да је неке можда и виђао на факултету, али прилично давно. Страхуињу дуго познаје, од првог дана студија. Настављају. Обоје воле позориште. Он је баш прошле недеље гледао *Укроћену јоройаг у Бошку Бухи*. Невешта шала:

– Каже ли се у Бухи или у Буси?

Она се свеједно насмеја. Брзо јој прође кроз главу да се можда није напила, али та мисао још брже нестаде. И глупи фазони су сведочанство да се неко око тебе труди. Можда и трајније од доброг вица који се очас посла заборави. Наставили су да разговарају о плановима – она је желела да иде у Силицијумску

долину јер се тамо дешава готово све што је апсолутна новост у оквиру њених интересовања, о плати је излишно и говорити. Хтеде да је исправи, ваљда се каже *Силиконска долина*, али у последњем тренутку одустаде. Срећом.

Из чиста мира, покушавајући да прекине ретку тишину, из свег гласа започе да рецитује Преверов *Доручак*. Хвала Сесилији Крстић, некадашњој гимназијској професорки, на француском! Не, није приметио да је музика давно престала, ни на крај памети му не беше да баш сви гледају у њега са неверицом и пажљиво слушају. Ако је и од Сесилије, много је, а то је било једино чега се са часова француског сећао. Када је завршио, видео је да Марија држи руку на челу и жмури суздржавајући се да не прасне у смех. У образе му се сли сва крв, као да су га целу ноћ преваспитавали у 29. новембра, али не губећи ни секунд, Богдан уграби прилику и потпуно неконтролисано пољуби Марију. Оно што почне са Превером, не може лоше да се заврши, зар не?

* * *

Тачно у седам часова Богдан се налазио у ходнику зграде у којој су становали, у ходнику необичне старе даме у једној од оних уличица изнад Улице Димитрија Туцовића, што су им често мењали имена, а још чешће смерове кретања, па човек никада није био сигуран ни с које стране у њих може ући. Ходник је делио његову породицу од пребивалишта некада познате глумице, станишта грађевинског инжењера кога су ретко кад

виђали и једног стана који је вечито био спреман за издавање, али готово никада није био издат. Ко је становао два спрата испод овог последњег, трећег, Богдан углавном није знао, а није га ни интересовало. *Што више људи знаш, већом муком располажеш.* Госпођа Рената му је једном приликом пребацила да хода као дрвосеча од сто педесет кила, па се ходником кретао готово на прстима. Ход на прстима је заменило спуштање низ гелендер, са чим је морао да престане након што је прошле зиме прво пао и угануо зглоб, а онда и поцепао нове панталоне, сасвим фино, као жилетом, расечајући не баш мали део бутине. Свету се тешко може угодити.

* * *

На посао је ишао пешке и то је доживљавао као својеврсну јутарњу рекреацију. Сишао би до Димитрија Туцовића, успео се у Рузвелтову, некад директно, некад кроз Стјепана Љубише, а затим би наставио Рузвелтовом све до Улице Мије Ковачевића, у којој се налазила Друга гимназија, школа у којој је радио. Та ружна, ужасна, страхотна зграда. Сваки пут када би је видео, успевала је да га изненади неком новом одвратношћу коју до тада није видео. Као да су је страшно неталентована деца у забавишту од пластелина сачинила, а не познати послератни архитекта Коста Лончаревић. Поборници теорија завере верују да је зграда Лончаревићева освета бољшевицима који су стрељали његовог оца, наводног велеиздајника, већ почетком 1945. Можда то и није толико далеко од

истине, а њен творац се о својим мотивима никада није изјашњавао. Углавном, Богдану се одувек чинило да је грађевина заобљена на оним местима на којима је морала да има оштре ивице и да је оштро оивичена тамо где би требало да је заобљена. Два спрата масивног, пренаглашеног соцреализма. Јутрос му је за око запала исцепана, офуцана државна застава.

На путу до посла га није мучило ништа зато што је био потпуно уверен да је улогу оца и мужа тог јутра одиграо сасвим задовољавајуће. Добро, можда је мало подбацио као муж, али као отац није – био је у пуној форми, као у најбољим данима. У просеку, дакле, сасвим задовољавајуће. Неретко га је гушило то што је према Марији био потпуни лажњак, све оно што је обећао да неће бити, једном давно, на Калемегдану. Веровао је и знао да се људи мењају, није никада доводио у питање хоће ли се Марија променити, али чинило му се да се све одиграло одвећ нагло, преко ноћи, без икакве најаве. Долазак близанаца у кућу у први мах га је учинио препоносним, али брзо је схватио колика је то обавеза. Одушевљење се претворило у терет, испод ког се неретко чупао у неки свој свет, свет у којем је за Марију увек било места, али у који она никако није успевала да уђе. Можда зато што се никада није потрудио да јој објасни где се налази улаз у тај свет, али то никада ни њој, а ни себи не би признао. Све време је осећао притисак тог нимало забавног такмичења – *Коме је ѿеже* – започетог тихо, давно, у сенци првог дана са троје деце у кући. У тој трци губио је без обзира на то шта би и како урадио. Марко и Михаило, ни криви ни дужни, пореметили

су све, пореметили су онај фини механизам склада и равнотеже између Марије и њега. На страну све, себичност и сујету у први план, Маријино тело, извориште толиких његових ужитака, то тело којем се одувек дивило, и онда када према њему није био превише нежан, што јој је онако чулној и раскалашној веома годило, упропашћено је заувек. У то је био уверен. Када је Сара дошла на свет, у марту 2004. знао је да ће његова жена већ до лета изгледати исто као и пре трудноће. Ево, две и по, скоро три године су прошле од другог порођаја, а она... Тешко му је и да помисли. Да, било га је срамота од оваквих размишљања, али се са њима борио сваког дана, апсолутно немоћан да им се супротстави. Сва она сећања на дивне тренутке са Маријом у њему су све време тврдоглаво живела, могао је да из те огромне фиоке извуче било које и оно би и изменило његове погледе, али то никада не би дуго потрајало. Увек су се враћали тмурни удари часовника времена садашњег.

Марија је с временом постала мушичава, помало напорна. Богдан је то сасвим погрешно доводио у везу са последњим порођајем, али то није имало везе са тим, већ је дошло као последица његове одсутности, незаинтересованости, повремене равнодушности. У човеку се реакције не сакупљају, не збрајају се у безобличну гомилу, већ се множе и надрастају оно што разум може да задржи.

Већ првог дана заборавио је да купи пелене. „У реду, Богдане, два детета, славило се два дана, још два се лежало у кревету, набавио си још један креветац, некако си га угурао у већ пренатрпану собу, обезбедио

довољно простора да се кроз њу могло кретати са сасвим мало гимнастике и готово без загревања, начинио си натпис *Добродошли*, припремио месечну количину хране, али пелене си заборавио, црни Богдане. “ Ни једну једину овакву реч није чуо. Велика ствар. Скокнуће до продавнице, купиће пелене и решити то. „Био је Дан школе, напио си се са пензионерима које и не познајеш, обрукао си се пред новом професорком ликовног, за коју ти се учинило да је довољно слободумна да би могла с тобом до фискултурне сале на струњаче, као у неком филму, повратио си у ходнику, свињо, није било ни шест сати после подне, ћерка те гледала, Богдане. Свињо. “ Ни од овога ни реч није чуо. Чудна ми чуда. Напио се. Ни први ни последњи пут. Добро, Сара то баш није морала да гледа, али она још увек готово ништа не разуме, заборавиће све до сутра, а он то више неће поновити, није комплетно луд, па не мора баш све да му се каже, нешто ваљда може и сам да схвати. И није то више никада поновио. Откуд онда луда идеја о мушичавости?

Четврти фебруар од Сариног доласка. Половина месеца.

– Знаш, Маро, могли бисмо неки хоби да осмислимо.

– Хоби?

– Па да, нешто чиме бисмо могли заједно да се бавимо. Мислим, да учествујемо заједно.

– Као на пример?

– Па не знам, можда танго. Или салса. Шта мислиш?

– Танго? Салса? Интересантно... А деца ће сама да се чувају? Неко други ће да зарађује?

Неколико пута јој је предлагао да оду некуд заједно, само њих двоје, бар на један викенд. Са стрпљењем азијских мудраца, Марија је сваки пут испред те идеје постављала децу. Залуд јој је нудио да их оставе на чување код њених или код његових, узалуд је тај викенд спомињао свакога месеца, узалуд. Није могао да схвати да би она пристала чак и на то да децу остави код његове мајке, али би, уколико би некуд отишли, сву бригу понела са собом и опет не би били заиста сами. Из дана у дан, из недеље у недељу, из месеца у месец, одбијала је овакве идеје. Можда је понекад била осорнија него што је желела, али упорно одбијајући идеје одбијала је њега. Тако је бар он мислио. Прешло-годишње летовање, у колегиној викендици у Сутомору, било је додатно разочарање, а не алтернатива, будући да су се вратили после три дана јер је Марко добио тешку упалу уха.

Марија је радила од куће. Такав посао јој је усталом одговарао. Одлазила би до обданишта, остављала децу и враћала се натраг како би се одмах посветила оном од чега су живели – тестирању услужних интернет платформи за *MGLB Soft*, предузеће које је из године у годину расло, заједно са захтевима које су пред запослене постављали.

Када би се Богдан вратио са посла, уследили би много пута репризирани разговори:

– Како је било на йослу? – Штѝа има ново? – Хоће ли се скоро уйразниѝи неко месѝо за моју сесѝѝру од ѝеѝѝке? – Јеси ли йладан?

– Тјах... – Ниѝѝѝа... – Чим буде, јавиће ми, обећали су. – Нисам, али моѝао бих неѝѝѝо да закачим.

Питања и одговори уклесани у врата стана. Увек исто. Пошто није често излазила из куће, живот јој се претворио у пакао који је љубоморно чувала у себи, одбијајући да то што је мучи подели са њим. Претпостављала је да на послу и он има довољно мука, иако је радио готово два, можда и три пута краће од ње. Неретко је и десет сати дневно проводила пред екраном, након чега је ишла право под туш, а затим у кревет. Са паузама које је посвећивала деци и њему, радни дан јој готово никада није био краћи од шеснаест сати.

* * *

Чим је ушао у аулу, угледао је Боривоја Чауру, старог директора „престижне образовне институције од националног значаја“. Бог свети зна ко је овог главоњу поставио за директора, али он је био директор сигурно већ двадесет година, ако не и више. Преживео је и ове и оне, а није да нису имали намеру да на то место поставе неке своје, дивне, способније, ученије и боље – и ови и они. Бора Чаура се, као клисурина из *оне* песме, овековечио на месту директора, небројено пута уверивши све заинтересоване да му не могу ништа. Та херцеговачка глава, кô са Кунове слике скинута и пришрафљена на од брега одваљено тело, никакву естетску функцију нити је вршила, нити је могла да врши, али нема сумње да је била пуна тајни и туђег неизбељивог веша. Но Бора је из неког разлога волео Богдана, он га је уосталом и запослио, лично.

– Како смо јутрос, млади колега?

– Добро јутро. Добро... Добро – полуодсутно одговори Богдан.

– Не дајте се, не дајте се. Антигона опет неће доћи на посао. Опет се разболела. Чудна ми чуда. Каже да ће ићи на боловање. Тај филм одавно нисмо гледали, ваљала би једна реприза. Кх, кх... Узећете пети и шести час. Тјах... Шта ћемо... То Вам неће представљати неки озбиљан проблем, надам се.

– Никако. Наравно, пети и шести час.

– Хвала, млади колега.

Богдан настави према зборници, али се на пола пута окрену.

– Ваљало би да заменимо заставу.

– Зар већ? Рећи ћу Лази. Узели смо педесетак застава на распродаји.

* * *

Када је мука већ сасвим притисла Богданову породицу и кад је дошло до тога да се разбија студентска касица са сићом, његова мати позва четири утицајна члана четири утицајне партије – сестриног свекра, комшију Драгана, мужевог полубрата, са којим овај није говорио већ двадесет година, и свог ујака. Искусни политички првобрци гракнуше као један:

– Пријо драга, подразумева се, где ћемо малог? Комшинице, без бриге, решено. Шта он беше оно завршио? Полуснајо моја, ха-ха-ха, само реци! Видећу, дете моје, али рачунај да је то решено.

Богдану се учинило да би било добро да га сместе у Републички завод за статистику. Завршио је права, у

бројеве се не разуме, ту ће му дивно пролазити дани, државна служба, плата више него солидна. Прозирно јасно. Слободна возња док не налети нешто врло уносно. А треба се и женити. Међутим, на разговору за посао, директор Завода га је невољно посматрао, дишући као тешки астматичар, а онда га је упитао зна ли колико их има таквих као што је он, уз шта је још и додао да га је ономад један питао да ли мора баш сваког дана да долази на посао пре десет сати ујутру.

– Господине Љубишићу, пардон, докторе Љубишићу, ко вам даје за право да о мени судите на основу учинка било кога ко је код вас запослен, вашом заслугом, или вашом кривицом? Коњино једна брдско-планинска, како те није срамота?!

Док је излазио из канцеларије директора Љубишића, кроз главу му је пролазило како мајка некога моли, како се понижава да би се он негде запослио. Супротставља те мисли свом изливу беса, пада му на памет чак и да се врати натраг, да клекне пред *коњину* и да га моли и за опроштај и за посао. Или бар за једно од та два. Није се вратио, наравно. Иако је процена директора била прилично тачна, премда не у свим појединостима, он једноставно није имао никакво право да му било шта каже, утолико пре што није био довољно пристојан ни да га упита за име. Или за факултет. Или за искуство. Хоби. Било шта. Одмах је почео са: „Знам ја тебе...“ Без намере да спори право директора да га не запосли, Богдан је једноставно морао да му оспори ту бахатост. То је ствар принципа.

Бесциљно ходање улицама доведе га до Правног факултета. Дође му да спали своју диплому испред

улаза. Пријавио се на више од сто конкурса и ништа. Просек 9,73 и свуда исти коментар: „То нема никакве везе.“ А шта онда има? Баш тада га сретете професор Андрић, који му је предавао кривично право. Истински господин, стара школа.

– Добар дан, Богдане.

– Добар дан, професоре. Како сте?

– Све боље. Ближи се пензија.

– Штета. Будуће генерације ће бити...

– Поштедите ме тога, драги млади колега. То слушам сваког дана. Како сте ви? Јесте ли се запослили?

– Нисам. Нешто ми не иде, а дерем ципеле сваког дана.

– Шта вам је требало оно?

– Које?

Богдан беше збуњен. Изненадило га је то што се Андрић њега уопште сећа. Ко се кога сећа у тој непрегледној маси правника? Одмах затим изненадило га је и његово интересовање.

– Блог, драги мој Богдане. Видите, ништа од онога што сте написали није нетачно, управо супротно, али чини ми се да сте се превише изложили, још увек млади. Но нестрпљење је дивно божанство које реси младост.

– Читали сте? И ви?

– Наравно. Сви су читали. Не бих имао шта ту да додам ни да одузmem, али... Премлади сте... – професор Андрић, човек у свему одмерен и прецизан, нарочито нагласи ово „пре“.

– Обрисао сам га. Готово одмах.

– Рукописи и блоглови не горе, драги младићу. А људи читају и говоре. И памте.

На ову констатацију младић није имао никакав одговор.

– Но прошеатајте до Друге гимназије, није далеко. Потражите господина Чауру. Верујем да му је потребан човек као ви. И нека вас не изненади његов изглед. Та је чаура тврдо напуњена разумом. Збогом, драги колега. И чувајте се. ПРЕмлади сте.

Истога часа је Богдан одшпартао до гимназије и потражио господина Чауру. Већ следеће недеље предавао је Устав и права грађана. Чудан предмет, а ђаци су у стању за готово све да кажу: „Шта ће нам то?“ Заиста, шта ће им?

* * *

Пред крај студија Богдан је започео са пискарањем свог блога, што је у том периоду било врло модерно. Он није патио од моде, а посебно га се није тицала нека врста популарности коју су стицали поједини аутори кроз нештедимично приказивање детаља из сопственог живота, где је предњачила нека студенткиња дефектологије чији су текстови били бљутави, испразни, помало перверзни и, сразмерно наведеном, врло читани. Наравно, после готово читаве деценије испоставило се да је студенткиња дефектологије заправо била машински инжењер у својим педесетим годинама, али то тада већ није било интересантно. Једноставно, у неким тренуцима, писање блога му

се чинило интересантним, понекад корисним, а ту је увек могао да пружи себи одушка, како и колико му је то било потребно.

Нередовно, онако како и кад му је одговарало, кад му није било мрско, писао је свој блог, а то није било једноставно у то време пошто је интернет у кући био привилегија, поготово за студента који изнајмљује стан, привилегија коју ће чекати још много година. Требало је отићи до мемљивог интернет кафеа, који се налазио у подруму Филозофског факултета, неретко је требало сачекати да неки перверзњак заврши оно што је тог дана планирао, доћи на ред, извадити бележницу и што пре, што брже преписати из ње унапред припремљени текст, а то је умело да буде озбиљан изазов, будући да је у том подруму увек било врло мрачно. Нађоше се на блогу нека његова неповезана размишљања о готово свему, о праву, о политици, о друштвеној стварности, у ретким случајевима чак и о уметности. Није много бистрио око назива – блог је сасвим једноставно назвао *Правник* и регистровао га на адреси: *www.pravnick.blogspot.com*. Како се крај студија приближавао, тако су објаве на блогу бивале све ређе. Друге су се обавезе гомилале, а ни најобичније људске лењости није недостајало. Кад је завршио студије, Богдан је готово заборавио на свој блог – коментара ионако готово никада није било, чинило му се да то нико не чита. Чему онда труд?

Ситуација у којима се држава понаша одговорно никада није било много. Нема то везе са именом државе, то је повезано са самим концептом. Када већ таквих ситуација нема много, ваљало би набројати све

које човеку падају на памет. Тако је, укидајући општу обавезу служења војног рока, држава дозволила да они који гаје органско гађење према оружју кажу том оружју „збогом“, те да нађу неки користан начин да допринесу општем, друштвеном добру. Држава ће онда поступити домаћински па ће искористити сав тај потенцијал – професори српског предаваће у војним школама, ауто-механичари ће поправљати војне крнтије, инжењери ће понешто пројектовати, а правници ће бранити војску од оних који су се усудили да је путем суда нападну, мучки и без најаве. Дабоме, има држава своје адвокате, али од више мислећих глава не може бити штете (у теорији!). Богдан је ову великодушност оберучке прихватио из најмање два разлога, а било их је зацело много више. Пре свега, он се искрено гадио оружја и нема свадбе на којој је био, а да носиоцу пиштоља није пожелео фрактуру лобање. Посебно значајно је било и то што је тако проведено време улазило у стажирање, па ће одмах након завршетка свих процедура моћи да се пријави за полагање државног испита.

Током отаљавања нечега што је некада био озбиљан испит мушкости, која се не доказује без пушке, као што знамо, настала је општа тарапана око избора судија, односно начина како су праведници бирани. Неда Мештер, судија којој је додељена ова узвишена, ретка част да раздваја жито до кукоља, искористила је ко зна коју историјску прилику и извадила бележницу школских другара и пријатеља, а затим и листу ХУ странке која је у том тренутку ведрила и облачила у размери која јој је у том тренутку одговарала. Укрстила је та

два извора и тако смо добили списак правди и праву подобних. Пошто се многима није допао овакав начин одређивања стубова једне од најозбиљнијих платформи сваког савременог друштва, почеше озбиљни протести, испрва појединачни, а онда су се ту укључиле и неке умне главе које нису имале директне користи од овог поступка – екипа из бифеа Филозофског факултета и поједини припадници највиших академских кругова. Углавном, грактање се озбиљно умножавало.

Све то није могло да прође без једног, како ће се показати, озбиљног записа са блага једног младог правника. Објављен касно увече, овај текст је до јутра имао готово двеста коментара, махом позитивних.

Читав текст је преопширан и никако му не недостаје озбиљне правне аргументације и терминологије, међутим оно што је привлачило пажњу читалаца биле су следеће реченице:

Тврдња да іраница људске ілујосіи не іосіоји једностіавно није іачна. Довољно је іоіледатіи учинак високе іредсіавнице судске власіи, іа ће и лаику биіи јасно да је она усіела да је доітера до краја.

Сіисак заслужних ірађана се завршио са новим сіиском судија. А заслужан не може биіи ірађанин оболео од неіослушностіи.

Волео бих да се варам, а нисам једини, али чини ми се да ће инфлаіторних креіања у іодели іравде биіи више неіо икад.

Клима за сііране инвестіиције се не сіівара іако шііо се белосвейски іробисвейи моле за долар, или бар іола долара, већ іако шііо им се обезбеђује іравна зашіиіија имовине коју би да унесу.

Можеће свињи ѡверити уређивање башиће, није сіорно шіо ће ѡо урадити свиња, али ѡоіребно је ѡре свеіа обучити свињу како се сади цвеће и обезбедити да грујој свињи не ѡкаже улаз у башићу.

Чиме је диктаіоров слуіа Душан Р. заслужио избор на месіо судије? Тиме шіо је ѡоішено, објекіивно и неірисірасно обављао свој ѡсао, или ѡиме шіо је оішужби за диловање груіе ослободио сина іосіође Мешіер?

И за крај:

Нисам луд, ниіи имам дирекіноі иніереса. Познајем іосіођу. Познајем и њеноі сина. Обични ѡробисвейи.

Када је дошао дан полагања државног испита, сви су се изненадили што је у просторију са кандидатима ушла госпођа Мештер. Прво су прозвали Богдана. Није чуо питање, нити је могао да га чује јер га Неда Мештер није ни поставила. После минута ћутања, тачно шездесет секунди, она се обрати кандидату.

– Драги колега, бојим се да ви ово никада положити неће-те...

Богдан одлучи да ћути. Од неразумља не треба тражити појашњење.

Неколико месеци након овог назовипокушаја, дође до великог тумбања власти. Једни се раздужише, други задужише. Богдан се одлучи да поново пријави испит – ваљда је био једини који је тај испит пао у последње две деценије. Зачудио би се да сазна да је било још таквих несрећника какав је он. Појављивање неког другог, било ког другог на вратима сале Богдан је дочекао са олакшањем и одушевљењем. Посебно

му је било драго кад се на испиту појавио симпатичан чичица ког до тада никада није видео. Чим је спустио старинску торбу на сто, брзим, бистрим оком претрчао је салу. Тада прстом показа на Богдана и рече му да приђе. Из торбе извади плави коверат и у тишини га предаде примаоцу. На непотписаном папиру писало је: *НЕЋЕШ ДОК САМ ЖИВА!*

Богдан се окрену и нестаде. И браћење ђавола има своју цену, а камоли нападање.